

ANTONI KUCZYŃSKI

Profesor emeritus Uniwersytetu Wrocławskiego

Kazuyasu Kimura — wnuk, z którego Bronisław mógłby być naprawdę dumny

Pod koniec 2022 roku dotarła do nas smutna wiadomość: 14 grudnia odszedł Kazuyasu Kimura, wnuk Bronisława Piłsudskiego. Niespełna rok wcześniej na spotkaniu promującym wydaną właśnie biografię dziadka autorstwa Kazuhiko Sawady *Opowieść o Bronisławie Piłsudskim. Polak nazwany Królem Ajnów* i młodzieńczy dziennik Bronisława, zorganizowanym w Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku, mieliśmy okazję usłyszeć głos Kazuyasu Kimury. Przemawiał online, dziękując za publikację książek poświęconych dziadkowi¹.

Urodzony 31 marca 1955 roku na Hokkaido Kazuyasu nie mógł naturalnie znać dziadka — Bronisława. O tym, że był nim Polak, znany etnograf, miał się dowiedzieć wiele lat później, a grób dziadka na paryskim cmentarzu Montmorency odwiedził po raz pierwszy w 1999 roku w drodze do Krakowa na III Międzynarodową Konferencję poświęconą Bronisławowi Piłsudskiemu (organizatorzy: Muzeum Sztuki i Techniki Japońskiej Manggha i Muzeum Tatrzańskie w Zakopanem). Przyjechał z córką Kanako, wówczas kilkunastoletnią. Wtedy właśnie między jego rodziną a potomkami Józefa Piłsudskiego zacieśniły się pielęgnowane do dziś rodzinne więzi, choć wzajemnie o swoim istnieniu dowiedzieli się znacznie wcześniej. „Poznanie wuja Kazuyasu oraz jednej z jego córek wywarło na mnie ogromne wrażenie” — napisze prawnuczka Józefa — etnolożka Danuta Onyszkiewicz — we wstępie do wspomnianej wcześniej biografii². To dzięki jej zabiegom Kazuyasu Kimura doczekał polskiej publikacji biografii dziadka. Wtedy jednak nikt z nas nie myślał „doczekał”, ale „doczekał się [wreszcie]”. Mieliśmy nadzieję, że dzięki temu wydarzeniu poszerzą się jeszcze kontakty z Nim, sam mówił, że chciałby przyjechać do

¹ *Wystąpienie Kazuyasu Kimury*, przeł. J. Rodowicz-Czechowska, „Wrocławskie Studia Wschodnie” 25, 2022, s. 221.

² K. Sawada, *Opowieść o Bronisławie Piłsudskim. Polak nazwany Królem Ajnów*, przeł. B. Słomka, Sulejówek 2021.

Polski, ale jak się okazało, był już zbyt chory nie tylko na wyprawę do Polski, ale nawet na spotkanie z dyrektorką Muzeum Józefa Piłsudskiego – Jadwigą Rodowicz-Czechowską, która jesienią ubiegłego roku odwiedziła Japonię.

Dotychczas pisano, że o swoich polsko-ajnskich korzeniach Kazuyasu Kimura dowiedział się w latach osiemdziesiątych ubiegłego wieku od profesora Koichiego Inoue z Uniwersytetu Hokkaido, badacza spuścizny Bronisława Piłsudskiego. Według informacji, które uzyskałem bezpośrednio od profesora³, było to jednak znacznie wcześniej — w połowie lat siedemdziesiątych. Profesor Inoue przekazał mi dokładne informacje na temat spotkania z Kazuyasu, jego reakcji na odkrycie prawdy o przodkach i późniejszym zainteresowaniu ich losami. Przytoczę dokładnie treść mejli profesora.

W czasie podróży do stolicy profesor odwiedził matkę Kazuyasu w Asahikawie (na Hokkaido) i otrzymał od niej jego adres i telefon. Panowie spotkali się w hotelu w Musashino Kosugi w mieście Kawasaki. Na wieść, że jest wnukiem Bronisława Piłsudskiego, Kazuyasu zareagował słowami: „Więc to prawda”. Okazało się bowiem, że gdy mieszkał jeszcze na Hokkaido, gdzie jego ojciec Sukezo pracował w Lasach Doświadczalnych Uniwersytetu Tokijskiego, do jego uszu docierały głosy: „To Polak!”. Natomiast ojciec i matka milczeli na ten temat. W czasie gdy profesor Inoue przekazywał Kazuyasu tę informację, Sukezo już nie żył, zmarł w 1971 roku. Wiadomość o polskim dziadku wywołała u pana Kazuyasu mieszane uczucia. Z jednej strony obawiał się reakcji otoczenia — między innymi z powodu szerzącej się w społeczeństwie japońskim dyskryminacji Ajnów — z drugiej pojawiła się ciekawość, pragnął dowiedzieć się więcej o dziadku. W trakcie kolejnych spotkań z profesorem Inoue poznawał coraz bardziej postać Bronisława Piłsudskiego.

Kiedy rozpoczęła się realizacja projektu badawczego dotyczącego wałków woskowych Bronisława Piłsudskiego, czyli na początku lat osiemdziesiątych, Kazuyasu Kimurą, który pędził spokojne życie jako inżynier w Jokohamie, zainteresowały się media. Stawał się mimo woli znaną postacią. Początkowo utrata prywatności go przerażała. Z czasem jednak przywykł do sytuacji, w jakiej się znalazł. Wziął udział we wszystkich czterech międzynarodowych konferencjach poświęconych dziadkowi, reprezentował „ród Piłsudskich w Japonii”. W pierwszej konferencji, która została zorganizowana na Uniwersytecie Hokkaido (Sapporo) we wrześniu 1985 roku i dotyczyła badań nad tekstami ajnskimi odczytanymi wałków z nagranych przez Piłsudskiego, wziął udział jako głowa „rodu Piłsudskich w Japonii”, a oprócz niego na konferencji obecne były także dwie córki Kiyo — młodszej siostry Sukezo, córki Bronisława,

³ Profesor Inoue był łaskaw udzielić mi mejlowo bezcennych informacji na temat swoich kontaktów z panem Kazuyasu.

której nie zdążył nawet zobaczyć. Od lat osiemdziesiątych Kazuyasu występował w programach telewizyjnych realizowanych przy okazji konferencji.

W tym samym Musashino Kosugi odbyło się ostatnie spotkanie profesora Inoue z Kazuyasu Kimurą. Spędzili zaledwie godzinę, ponieważ Kazuyasu był już chory na białaczkę, po operacji i kilku pobytach w szpitalu. Spotkanie było możliwe dzięki remisji choroby. Był styczeń 2022 roku.

Na temat początków kontaktów między Kazuyasu Kimurą a rodziną Józefa Piłsudskiego znalazłem informację w książce Zofii Turowskiej *Gniazdo. Rodzina Onyszkiewiczów*⁴. Skonfrontowałem tę informację z Danutą Onyszkiewicz, która z kolei potwierdziła je u swojej mamy, wnuczki Józefa (córki Jadwigi) — Joanną Onyszkiewicz (z domu Jaraczewską). W latach osiemdziesiątych, gdy na świecie zrobiło się głośno o Polsce, a znany działacz „Solidarności” Janusz Onyszkiewicz ożenił się z wnuczką Józefa Piłsudskiego, japońscy dziennikarze dotarli do państwa Onyszkiewiczów z informacją o mieszkającym w Jokohamie kuzynie pani Joanny — wnuku Bronisława Piłsudskiego. Rodzina wiedziała, że Bronisław ożenił się z Ajnuską Ciusammą i miał dwoje dzieci, ale oboje już nie żyli. „O ich dzieciach wcześniej nie mieliśmy żadnych wiadomości, sądziliśmy nawet, że zmarli bezpotomnie...” — cytuje Turowska słowa Joanny Onyszkiewicz. W kontaktach z kuzynem z Japonii pomagał jej Yoshiho Umeda, wychowany w Polsce Japończyk, działacz „Solidarności”, wiceszef biura zagranicznego regionu Mazowsze. Tłumaczył listy, pan Kazuyasu nie znał bowiem żadnego języka europejskiego. „Pierwszy list, jaki osobiście widziałam od wuja do mojej rodziny, datowany jest chyba na 1987 rok ze zdjęciem jego rocznej córki Kanako. List tłumaczyła — nikt inny jak Doktor Agnieszka Umeda!” — napisała w mejlu pani Danuta.

Kazuyasu Kimura wielokrotnie odwiedzał Polskę, utrzymywał stałe kontakty między innymi z Muzeum Tatrzańskim i to ono rozpowszechniło informację o jego śmierci w grudniu 2022 roku. W 2016 roku Kazuyasu Kimura uczestniczył w ceremonii otwarcia w tym muzeum wystawy poświęconej dziadkowi, a podczas jego ostatniej wizyty w 2018 roku (IV Międzynarodowa Konferencja poświęcona Bronisławowi Piłsudskiemu) zorganizowano tam spotkanie, w którym udział wzięli również profesor Koichi Inoue, emerytowany już wtedy profesor Uniwersytetu Hokkaido, oraz mieszkający od lat w Polsce japoński dziennikarz — Teruo Matsumoto. Za każdym razem, gdy pan Kazuyasu był w Zakopanem, odwiedzał symboliczną mogiłę dziadka na Pęksowym Brzyzku (powstała w wyniku starań Ligi Wyrozumiałości, działającej na przełomie XX i XXI wieku)⁵. Podczas pobytu w 2018 roku odsłonił

⁴ Z. Turowska, *Gniazdo. Rodzina Onyszkiewiczów*, <http://pilsudski.jcom.pl/foto/Jadwiga/Gniazdo.pdf?i=2> (dostęp: 12.03.2024).

⁵ K. Sawada, *Opowieść...*, s. 357.

w Krakowie na ścianie kamienicy przy Topolowej 18, tej, w której Bronisław mieszkał u brata, tablicę upamiętniającą dziadka, ufundowaną z okazji stulecia jego śmierci. Kazuyasu powiedział wtedy: „Za sprawą tej tablicy pamiątkowej imię Bronisława Piłsudskiego i jego wiekopomne zasługi przetrwają i w Polsce, i na świecie”.

Czwarta konferencja na temat Bronisława była współorganizowana przez Muzeum Manggha i Muzeum Miejskie w Żorach, gdzie otwarto również wystawę poświęconą Bronisławowi. Kazuyasu Kimura odwiedził wtedy Żory, wzruszył się stojącym przed gmachem muzeum pomnikiem przedstawiającym dziadka nagrywającego głos Ajnuski. A kiedy odjeżdżał, otrzymał na pamiątkę miniaturę pomnika.

W tym samym 2018 roku po zakończeniu konferencji krakowskiej pan Kazuyasu wraz z profesorem Inoue przyjechał do Warszawy i na zaproszenie ówczesnego dyrektora Muzeum Józefa Piłsudskiego Roberta Supła odwiedził Sulejówkę. Wzruszył się, oglądając dworek Milusin. Zobaczył także powstający właśnie nowoczesny budynek muzeum.

Kazuyasu Kimura był synem Sukezo Kimury — syna Bronisława i Ajnuski Ciusammy. Babki również nie poznał, gdyż zmarła w 1937 roku⁶, jeszcze na Sachalinie. Sukezo zaś, podobnie jak jego młodsza siostra z tego małżeństwa — Kiyō — i większość sachalińskich Ajnów, po drugiej wojnie światowej (w 1948) przeniósł się do Japonii, do Furano na Hokkaido i tam pracował w lasach doświadczalnych należących do Uniwersytetu Tokijskiego. Tam właśnie przyszedł na świat jego jedyny syn, a zarazem jedyny wnuk w linii męskiej Bronisława. Jak sam Kazuyasu mówił, ojciec nie chciał opowiadać o dziadku, odmawiała tego również ciotka Kiyō. Być może przyczyną tego było fiasko w staraniach Sukezo o uznanie jego polskich korzeni przez polskie przedstawicielstwo dyplomatyczne w Japonii. O kontaktach między ojcem Kazuyasu a pracownikiem ambasady, japonistą Bolesławem Szcześniakiem, przytaczając list Sukezo do Szcześniaka, pisze profesor Kazuhiko Sawada w *Opowieści o Bronisławie Piłsudskim*⁷. Opisuje tam również wcześniejsze i późniejsze losy innych członków ajnuskiej rodziny, w którą wzenił się Bronisław Piłsudski. A z artykułu profesora Koichiego Inoue dowiadujemy się, że japońskie gazety w relacjach z pobytu na Sachalinie Aleksandra Janty-Pończyńskiego i jego spotkań z rodziną Bronisława pisały, jakoby Sukezo był skłonny wyjechać do Polski. W tych doniesieniach jest wiele nieprawdziwych informacji, niemniej kontakty Sukezo z polskim przedstawicielstwem dyplomatycznym są faktem. Niezależnie jednak od powodów, które nim kierowały, prawda jest taka, że

⁶ W niektórych publikacjach podany jest rok 1936. Profesor Sawada uznaje jednak za poprawną datę, którą podał Sukezo w liście do Bolesława Szcześniaka. *Ibidem*, s. 370.

⁷ *Ibidem*, s. 368–372.

Sukezo nigdy nie powiedział Kazuyasu, kim był jego dziadek. Podobnie jak nie mówił o babce Ciusammie.

Być może motywacją była tutaj chęć chronienia dziecka przed dyskryminacją z powodu ajnuskiego pochodzenia. Sukezo nie zdradził się też ze znajomością języka Ajnów, jedyne, jakim mówiła jego matka. Podobnie postępowała ciotka, nie mówiąc dzieciom o ich pochodzeniu. Takie przypuszczenie wyraził sam Kazuyasu Kimura podczas wywiadu z Dorotą Hałasą⁸, polską dziennikarką mieszkającą na stałe w Japonii. Rozmowa odbyła się w biurze firmy pana Kazuyasu zajmującej się instalacjami elektrycznymi, w Jokohamie w czerwcu 1998 roku i był to pierwszy wywiad wnuka Bronisława dla polskich mediów, mimo że japońskie interesowały się nim od ponad dziesięciu lat. Jak pisze Hałasa, pan Kazuyasu niechętnie zgodził się na wywiad, ponieważ nie miał wiele do powiedzenia na temat dziadka, jednak miał artykuły o nim napisane po angielsku, polsku i rosyjsku. Ojca zaś opisał jako łagodnego, dobrego człowieka, cieszącego się sympatią sąsiadów.

W 1991 roku pan Kazuyasu został zaproszony razem z siostrami ciotecznymi (córkami Kiyō) na drugą międzynarodową konferencję poświęconą dziadkowi, która odbyła się w Južno-Sachalińsku. Wykorzystał zaproszenie i odwiedził miejsce urodzenia ojca. Sachalin — jak opowiedział Dorocie Hałasie — zrobił na nim ponure wrażenie: brak automatów z napojami i możliwości zamówienia czegokolwiek przez telefon. Między poziomem życia w Japonii a poziomem życia na Sachalinie była wtedy przepaść. A była to na dodatek jego pierwsza podróż poza granice Japonii.

Kazuyasu Kimura, od kiedy poznał swoje korzenie, bardzo pielęgnował wszelkie związki rodzinne. Zapraszany na wydarzenia poświęcone Bronisławowi chętnie brał w nich udział, rozmawiał z dziennikarzami, napisał wspomnienia o ojcu i dziadku. Profesor Sawada wymienia w bibliografii dwie pozycje: *Piłsudski i mój ojciec* zamieszczoną w pracy zbiorowej pod redakcją Kyoko Murasakiego zatytułowanej *Sachalin i B. Piłsudski*⁹ oraz *Sukezo — syn Bronisława Piłsudskiego* zamieszczoną w pracy *B. Piłsudskij — issledowatel narodow Sachalina*¹⁰.

⁸ D. Hałasa, *Kazuyasu de domo Piłsudski*, Nasz Dom Japoński, 11.05.2018, <https://naszdomjp.exblog.jp/29780390/> (dostęp: 19.03.2024).

⁹ Wydana w Sapporo przez Komitet Wykonawczy Podróży po Ziemiach Północnych Śladami Bronisława Piłsudskiego w 1992 roku (*Saharin to B. Piusutsuki: B. Piusutsuki seitan 125 shūnen kinen kokusai shinpojiumu hōkoku*, red. K. Murasaki, Sapporo 1992).

¹⁰ Wydana w Južno-Sachalińsku przez Sachalińskie Muzeum Regionalne w 1992 roku (*B. O. Piłsudskij — issledowatel narodow Sachalina. (Materiały międzynarodowej naukowej konferencji 31 oktiabria – 2 nojabria 1991 g. Južno-Sachalińsk)*, red. W. Łatyszew, Južno-Sachalińsk 1992).

Nie tylko dbał o pamięć o dziadku Bronisławie, lecz także wielokrotnie wspominał brata dziadka — Józefa, czy to przy okazji odsłonięcia tablicy memoratywnej na ścianie kamienicy przy Topolowej, czy to w przesłaniu do uczestników spotkania promocyjnego *Opowieści o Bronisławie Piłsudskim*. Powiedział wtedy: „[...] jestem przekonany, że w Japonii byłoby ciekawie móc przeczytać jakieś opracowanie biografii Józefa Piłsudskiego lub jako swoisty »spin-off« — [obejrzeć] film, na przykład dokumentalny na jego temat”. W rozmowie z Hałasą Kazuyasu wyraził przypuszczenie, że to Józef, który odwiedził Japonię w 1904 roku, pomógł Bronisławowi wydostać się z Dalekiego Zachodu.

Nie zapominał też Kazuyasu o swoich korzeniach ajnuskich. Upominał się o szczątki Bafunke — stryja swojej babki Ciusammy, u którego mieszkała. Tam poznała Bronisława, który wynajmował u Bafunke pokój, gdy prowadził badania etnograficzne na wschodnim wybrzeżu Sachalinu. Szczątki te — podobnie jak około 1600 innych — po rozkopaniu ajnuskich grobów na Sachalinie zostały sprowadzone do Japonii w 1936 roku w celach badawczych i są przechowywane na Wydziale Medycznym Uniwersytetu Hokkaido. Wiedząc, że są wśród nich szczątki Bafunke, Kazuyasu w kwietniu 2017 roku rozpoczął batalię o ich odzyskanie. W 2018 roku uniwersytet podjął decyzję o zwrocie szczątków stryja Ciusammy i rozpoczęto negocjacje dotyczące ich przekazania. Sam Kazuyasu doszukuje się w tym nawet jakiegoś działania przeznaczenia, ponieważ nastąpiło to w stulecie śmierci Bronisława. Niestety wybuchła pandemia i działania przerwano. „Pan Kazuyasu na łożu śmierci zapewne cierpiał z powodu niedokończenia tej sprawy” — napisał w nekrologu profesor Koichi Inoue¹¹.

W przesłaniu wygłoszonym do uczestników IV Międzynarodowej Konferencji Poświęconej Bronisławowi Piłsudskiemu tak powiedział na temat tożsamości etnicznej w kontekście globalizacji kulturowej: „Jednak w każdym płynie krew ludów, w których tkwią jego korzenie. Musimy uznać godność i tożsamość tych ludów, starać się zrozumieć ich kulturę i być z niej dumni”.

Dowiedziałem się też od profesora Inoue, że Kazuyasu nawiązał kontakt z mieszkającymi na Sachalinie krewnymi, potomkami Bronisława Piłsudskiego i Wunit, niwchańskiej poetki, która napisała dla niego miłosny wiersz, gdy opuszczał Sachalin, wyjeżdżając do pracy w Muzeum Towarzystwa Badań Kraju Amurskiego. Profesor Inoue w sierpniu 2019 roku spotkał się w Noglikach (Sachalin) z wnuczkami Bronisława — Iriną Onenko i Natalią Sprun — oraz ich dziećmi i wnukami, odszukanymi przez niwchańskiego pisarza Władimira Sangiego. Profesor pośredniczył w kontaktach między Kazuyasu Kimurą

¹¹ „POLE” nr 108, 20.01.2023, s. 8–9.

a sachalińskimi wnuczkami Piłsudskiego, a kiedy kontakty te rozwinęły się na tyle, że planowali spotkanie, niestety wybuchła pandemia COVID-19.

Zrobił Kazuyasu, jak widać, bardzo wiele dla jednoczenia się potomków Bronisława Piłsudskiego, dla odtworzenia i zachowania w pamięci całościowego obrazu dziadka. Nie byłby w stanie dokonać tego wszystkiego, gdyby nie pomoc badaczy losów i spuścizny Bronisława Piłsudskiego. Pozbawiony spokojnego życia anonimowego japońskiego inżyniera stał się Kazuyasu Kimura częścią opowieści o losach polskiego etnografa. Niestety w dalszych jej rozdziałach nie będzie już obecny.

Bibliografia

- B. O. Piłsudskij — issledowatel narodow Sachalina. (Materiały międzynarodowej naukowej konferencji 31 października – 2 listopada 1991 g. Južno-Sachalińsk)*, red. W. Łatyszew, Južno-Sachalińsk 1992.
- Hałasa D., *Kazuyasu de domo Piłsudski*, Nasz Dom Japoński, 11.05.2018, <https://naszdomjp.exblog.jp/29780390/>.
- Saharin to B. Piusutsuki: B. Piusutsuki seitan 125 shūnen kinen kokusai shinpojiumu hōkoku*, red. K. Murasaki, Sapporo 1992.
- Sawada K., *Opowieść o Bronisławie Piłsudskim. Polak nazwany Królem Ajnów*, przeł. B. Słomka, Sulejówek 2021.
- Turowska Z., *Gniazdo. Rodzina Onyszkiewiczów*, <http://pilsudski.jcom.pl/foto/Jadwiga/Gniazdo.pdf?i=2>.
- Wystąpienie Kazuyasu Kimury*, przeł. J. Rodowicz-Czechowska, „Wrocławskie Studia Wschodnie” 25, 2022, s. 221.